

İşitme Engelliler

İşitme Engelinin Tanımı

İşitme duyarlılığını kısmen veya tamamen yetersizliğinden dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanmada ve iletişimde güçlük nedeni ile bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur.

İşitmenin gerçekleşmesi için; sesin olması, bu sesin insan kulağının algılayacağı frekans ve şiddet sınırları içinde bulunması, sesi algılayabilecek alıcı organın yani kulağın olması, sesin kulak içindeki yapılardan engellenmeden geçerek beyindeki işitme merkezine ulaşması, bu merkezde doğru algılanıp yorumlanması gerekmektedir.

İşitme Kaybının Sınıflandırılması

Fizyolojik yaklaşım göre işitmenin ölçülebilir derecedeki kaybı ile ilgilenmektedirler. Bu görüşe göre yapılan sınıflandırma, belirli bir yükseklik seviyesindeki sesleri işitmeyen çocukları işitmeyen olarak, diğerlerini ise ağır işiten olarak kabul etmektedir. Diğer bir sınıflandırma ise, işitme testleri sonucuna göre yapılan derecelendirmedir. Bunu değerlendirme sonucunda aşağıdaki gibi belirtilebilir:

- ✓ 0-20 dB NORMAL: Normal işitme sınırları içindedir.
- ✓ 21-35 dB HAFİF : Konuşma seslerinin bazılarını duyabilme güçlüğü vardır.

İşitme cihazının kullanılması ve okulda tercihli oturma gerekir

- ✓ 36-55 dB ORTA : Karşılıklı konuşmaları anlamada güçlük çeker. İşitme cihazı, işitme konuşma eğitimi ve okulda tercihli oturma gerekir.
- ✓ 56-70 dB ORTA-İLERİ : İşitme cihazı olmadan konuşmaları izleyemez.

Bireysel ve grup ile işitme-konuşma eğitimine alınmalıdır.

- ✓ 71-91 dB İLERİ : Konuşma seslerini duyamaz. Sadece çevredeki şiddetli sesleri duyabilir. İşitme cihazı ve özel işitme konuşma eğitimi gereklidir.

✓ 91 dB üstü ÇOK İLERİ : Çok yüksek şiddetteki sesleri duyabilir. İşitme cihazı ve özel işitme konuşma eğitimi gereklidir (<http://orgm.meb.gov.tr/yayinlar/yayinlarindex.htm>)

İşitme Engelli Çocuğun Belirtileri

Konuşmanın öğrenilebilmesi, işitme duyusunun fonksiyonunun tam olarak yerine getirmesine bağlıdır. Konuşmada ritim, ton, vurgulama özellikleri olmayabilir. Sesi doğal olmayabilir, çok yüksek ya da çok alçak ses tonuyla konuşabilir.

A- Fizik Görüntüler ve Sağlıkla İlgili Belirtiler

- ✓ Sık sık kulak ağrısı, kulak kaşıma.
- ✓ Kulak akıntısı, sık sık kulak çınlaması,
- ✓ Bedensel devinimlerde (oturma, koşma, yürüme) denge bozukluğu,
- ✓ Süreğen soluk algınlığı,

B-Konuşma ve Sesle İlgili Belirtiler

- ✓ Konuşmada belli seslerin düşürülmesi,
- ✓ Eklemlere dahil diğer konuşma özürleri,
- ✓ Belli sözcüklerde yanlış söyleyiş,
- ✓ Devamlı olarak fısıltı ya da bağırarak konuşma, konuşmada tekdüzellik
- ✓ Benzer sesli sözcüklerin karıştırılması (bazı-boş).

C-Sınıftaki Davranışlarıyla İlgili Belirtiler

- ✓ Dersanede birden oluşan ses değişimlerinin farkında olmayış,
- ✓ Motorlu araçların ve radyo, teyp gibi müzik araçlarını dinlemeye karşı ilgisizlik,
- ✓ Sınıftaki tartışmalara karşı ilgisizlik,
- ✓ Konuşulanların özellikle bazı sözcüklerin, yinelenmesini isteme,
- ✓ Konuşana belirli bir biçimde kulağını verme, bir eliyle kulağını destekleyerek dinlemeye çalışma,
- ✓ Konuşanın sürekli olarak yüzüne bakarak dinleme ya da izleme,
- ✓ İşitebilmek için konuşana doğru eğilme ya da uzanma,
- ✓ Konuşulanları bazen işitip, bazen de işitmeyerek insana işine geleni duyuyor, işine gelmeyeni duymuyor izlenimini verme (ww.mamakram.com/isitme.html - 36k)

Hafif ya da çok hafif derecedeki bir işitme kaybı ailenin gözünden kaçmış olabilir. Çünkü çocuk işitmediğini söyleyemeyecek ve kendisini diğer çocuklarla

kıyaslama olanağı olmayacaktır. Böyle bir durumdaki çocuk, fark edilmeden ilköğretim okuluna kadar gelebilir. Eğer çocuktaki işitme kaybını fark ederseniz, hemen aile ile görüşmeniz gerekmektedir. Çünkü çocuklardaki çok hafif bir işitme kaybı bile, çocuğun lisan yeteneğini ve iletişimini etkileyecektir. Bu nedenle çocuk, bir an önce işitme kaybının sebebine yönelik tedavi ya da rehabilitasyona yöneltilmelidir.

İşitme Özürünün Nedenleri

✓ **Kalıtım:** İşitme kayıplarının en yaygın nedeni genetik nedenlerdir. Akraba evliliğinin kalıtsal nedenli işitme kayıplarına yol açtığı bilinmektedir.

✓ **Erken doğum, doğum anı ve hamilelikteki komplikasyonlar:** Hamilelikteki komplikasyonlar birçok nedenden kaynaklanabiliyor: Hamileliğin ilk üç ayında radyasyon, zararlı ilaç kullanımı, enfeksiyonlar, doğum sırasında oksijensiz kalış bunlardan bazılarıdır.

✓ **Kızamıkçık:** Bu hastalık çok hafif belirtilerle seyretmekte, ancak hamile bir anne, özellikle ilk üç ayı içerisinde bu hastalığa yakalanmış ise bebeğin işitme kaybı, görme özrü, kalp bozukluğu ve diğer bazı sorunlar ile etkilenme olasılığı vardır.

✓ **Erken çocukluk dönemindeki hastalıklar:** Kabakulak, kızamık, zatürree, menenjit, otitis media gibi.

✓ **Menenjit:** Beyin zarının iltihabı olan bu hastalık, sonradan edinilen işitme kayıpları nedenlerinden birisidir. Bakterilere ya da virüslere bağlı bir enfeksiyon olup, diğer zararlı etkileri yanında iç kulağa da hasar vermektedir. Çok ileri derecede kayıplara neden olmaktadır.

✓ **Otitis Media:** Sonradan edinilen işitme kayıpları nedenlerinden birisi de orta kulak iltihabıdır. Tedavi görmeyen orta kulak iltihabları, bu bölgede sıvı birikmesine ve kulak zarının delinmesine, böylece iletim tipi bir kayba neden olabilmekte, ilerleyen hastalık iç kulağa da hasar verebilmektedir.

✓ **Kan uyuşmazlığı:** Anne ile bebek arasındaki kan uyuşmazlığı da işitme kaybı olabilmektedir. Ancak bu konuda tıbbi girişimlerin ilerlemesi sonucu, gelişmiş ülkelerde bu nedenin görülmesi azalmaktadır.

✓ **Ototoksik İlaçlar:** Streptomisin, kanamisin, kinin gibi ilaçların kullanımı iç kulakta hasar nedeni olabilmektedir.

✓ **Gürültü ve yaşlanmaya bağlı nedenler:** Ani ya da kronik gürültüye bağlı travmalar, yaşlanmaya bağlı kayıplar da iç kulakta kalıcı hasarlar yapabilmektedir.

✓ **Down Sendromu:** Down sendromu olan çocuklarda zihin engeli yanında işitme kaybı bulunma oranı çok yüksektir. Bazı yazarlar bu çocukların %75'inde işitme kaybı görülmektedir (orgm.meb.gov.tr/yayinlar/isitmeengelliler/Bolum_01.htm-101k-).

İşitme Engelli Çocuğun Kişilik Gelişimi:

Kişilik kavramının çocukta yaşamın ikinci ve üçüncü yılında gelişmeye başladığı, lisanın gelişimine ve eğitime çok sıkı bir şekilde bağlı olduğu bir gerçektir. Sınırlı bir çevrede büyüyen işitme engelli çocukların çoğunda sağlıklı iletişim kuramamaları nedeniyle normal işiten çocuklara göre, kişiliklerinde düzensizlik ve uyumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir. Çok erken yaşlarda ise genellikle yalnızlık belirtileri görülmektedir. İşitme engelli çocuklar; ailede, özellikle kardeş ilişkilerinde yalnız kalabilirler. Anne ve babanın aşırı koruyucu tutum geliştirmeleri nedeniyle hem kardeşlerle uygun iletişimsel davranışlar geliştiremeyebilir, hem de çocukta bağımlılık gelişerek olumlu benlik kavramının gelişmesi engellenir. Bu ise, işitme engelli çocuğun diğer insanlarla iletişim kurmasını daha çok zorlaştırarak toplum tarafından reddedilen bir birey olarak yetişmesine neden olabilir.

İşitme engelli çocuklar bireysel özelliklerine göre farklı davranışlar gösterebilirler. Aynı, normal işiten çocukların tepkilerine benzer tepkiler göstererek ya geri çekilirler ya da saldırgan davranışlar gösterebilirler. İşitme engelli çocukların belirgin kişilik özellikleri yoktur. Bazısı sakin, bazısı hareketli, ılımlı, zeki veya düşük zeka düzeyi gibi görünüşler olabilir. Özellikle, saldırganlık ve beceriksizlik gibi davranışlar çocuğun çevresini son derece rahatsız ettiği için, çocuğun itilmesine ve kabul edilmemesine neden olmaktadır.

İşitme Engelli Çocuğa Yaklaşımında Temel İlkeler:

İşitme engelli çocuğa yardım planlanırken 3 temel öge önem kazanmaktadır.

1. Çocuk: Unutulmaması gereken en önemli nokta işitme engelli çocuk öğrenen bir çocuktur. Her çocuk kendi bireyselliği içinde değerlendirilmelidir.

2. Çocuğun Çevresi: Çocuğun çevresi ev ve okul çevresi olarak bir bütün içinde ele alınmalıdır. Bu ise, öğretmenin motivasyonunun nasıl olacağını, öğretmenin kişiliğini, çocuğun bulunduğu toplumla ilgili bilgileri içermektedir.

3. Amaçların Belirlenmesi: Amaç ve hedeflerin hangi öğelerden meydana geldiği önemlidir. Eğitimde amaç, şunları içermektedir:

- ✓ Normal konuşma ve lisanın kazandırılması,
- ✓ Akademik yönden en üst düzeye ulaşılması,
- ✓ Kişilik kavramının en iyi şekilde geliştirilmesi,
- ✓ İşitme engelli bir çocuğun, hem normal işiten, hem de işitme engelli çocukla iletişiminin sağlanması.

İşitme Özürlü Derecesine Göre Eğitimleri

İşitme engelli öğrencinin eğitimindeki amaç, onu bağımsızlığa kavuşturmaktır. İşitme engelli çocuklarda erken eğitim, kendine güveni, düşünce ve davranışlarda bağımsızlığı geliştirir. Düşünen, yapıcı olarak planlar yapabilen ve kendisi için bir şeyler yaparak, kendini meşgul eden çocuk bağımsızlık yolunda büyük bir adım atmış demektir. Özur derecesine göre eğitimleri:

1. Çok Hafif Derecede İşitme Özürlü ve Eğitimleri

- ✓ Uzak mesafeden, alçak sesle yapılan konuşmaları anlamada güçlük çekebilirler.
- ✓ Okul ortamında genellikle zorluklarla karşılaşmazlar.
- ✓ Bu çocuklara “sözel iletişim” yöntemiyle eğitim verilmeli.
- ✓ Sözcük dağarcığının gelişimi hedef alınmalı.
- ✓ İşitme özürlü 40 dB’e yaklaştıkça eğitimde bireysel işitme aletinden yararlanılmalıdır.

2. Hafif Derecede İşitme Özürlü ve Eğitimleri

- ✓ 1-1.5 metre uzaklıktan yüz yüze yapılan konuşmaları anlayabilir.
- ✓ Ancak konuşmalar çok alçak sesle yapılıyorsa ve çocuğun görüş alanının dışında ise çocuk tarafından %50 anlaşılmayacaktır.
- ✓ Bu çocuklara “sözel iletişim” yöntemiyle eğitim verilmelidir.
- ✓ Sözcük dağarcığının gelişimi hedef alınmalıdır.
- ✓ Çocuk özel eğitime alınmalı ve bireysel işitme aleti kullanılması sağlanmalıdır.

3. Orta Derecede İşitme Özrü ve Eğitimleri

- ✓ 90 cm. uzaklıktan yüksek sesle yapılan konuşmaları ve gürültülü sesleri duyabilirler.
- ✓ Grup içerisinde yapılan konuşmaları anlamada güçlük çekerler.
- ✓ Sözcük dağarcıkları sınırlıdır.
- ✓ Bozuk bir konuşmaları vardır.
- ✓ Dil kullanımında ve iletişimde zorluk çekerler.
- ✓ Özel eğitim sınıflarında özel eğitim uzmanları tarafından hazırlanmış eğitimler almaları gerekir.
- ✓ Belirli aralıklarla bireysel işitme aleti kullanılarak çocuk bireysel eğitime alınmalıdır.
- ✓ İşitme ve görsel etkinliklere dikkatini yoğunlaştırabilmesi için yönlendirilebilmesi için “sözel iletişim” yöntemi ile eğitim verilmelidir.

4. İleri Derecede İşitme Özrü ve Eğitimleri

- ✓ Kulaklarından 30-35 cm. uzaklıktaki çok güçlü, yüksek sesleri işitebilirler.
- ✓ Konuşma ve dil kötüdür.
- ✓ Özel eğitim sınıflarında özel eğitim uzmanları tarafından hazırlanmış eğitimler almaları gerekir.
- ✓ Özel eğitim uzmanlarının denetiminde bireysel eğitimlere ve grup eğitimlerine alınmalıdır.

5. Çok İleri Derecedeki İşitme Özrü ve Eğitimleri

- ✓ Bu çocuklar konuşma seslerini algılayamazlar. Bazı yüksek sesleri işitebilirler, titreşimlerin farkında olabilirler.
- ✓ İletişim için görsel yan ağır basmaktadır.
- ✓ Konuşma ve dil bozuktur.
- ✓ “sözel iletişim” yöntemi ile çocuğun duygularını geliştirecek eğitim verilmelidir.

İşitme Engelli Çocukların Eğitiminde Kullanılan Teknikler

Model Olma: İşitme engelli çocuklar da normal çocuklar gibi yetişkin modellerini taklit etmeye eğilimlidirler ve gerçekten deneme yanılma yolu ile

duygularını, isteklerini doğru olarak ifade etmeyi öğrenirler. Unutulmamalıdır ki, öğretmenlerin her türlü davranışları çocukların karakterlerine, kişiliklerine, davranışlarına, dünya görüşlerine ve iletişim yeteneklerine etki eder.

a. **Ödüllendirme:** Ödüllendirme sıklıkla gülümseme, okşama, bazı sözel ifadelerin kullanılması, yiyecek veya bazı sembollerin kullanılmasıyla olmalıdır.

b. **Soru Sorma:** Çocukların düzeylerine uygun, açık ve anlaşılır sorular yöneltme, onların düşünme yetenekler ve ifade edici dil gelişimlerini destekleyen bir eğitimidir.

c. **İsteklerin tekrar edilmesi:** Çocuğa yöneltilen soru ya da yönerge karşısında çocuktan tepki alınmaz ise cümle yetişkin tarafından tekrar edilir ya da cümlenin anlamı bozulmadan daha açıklayıcı bir şekilde cümle değiştirilerek çocuğun cümleyi anlamsına yardım edilir.

d. **Genişletme:** Çocuğun kullandığı bir sözcüğün yetişkin tarafından cümle içinde kullanılması ya da uygun bir başka sözcükle tamamlanmasıdır.

e. **Göz kontağı kurma ve dinlenme:** Sözel iletişim sırasında konuşan kimse dinleyici ile göz kontağı kurarsa dinlediğini hissederse konuşma davranışı için güven kazanarak motive olabilecektir.

f. **Rol değiştirme:** Çocuklarda güven duygusunun gelişimini sağlar, çocukların yetişkin rolünü alarak bu rolü yetişkine karşı kullanmasıdır. Çocuklar yetişkine model olma ve yetişkini yönlendirme gibi fırsatların verilmesi eğitimin etkisini arttırabilmektedir.

h. Geri İletim(Feed Back)

j. Cümle Tamamlama: Çocukların düşünme yeteneği ve ifade edici dil gelişimlerini destekleyen bir başka yöntem de “Cümle Tamamlama”dır.

Yetişkin: “Sokak soğuk; ama evimiz.....”

Çocuk : “..... sıcak”

İlköğretim Döneminde İşitme Engelli Çocuklar

Anne babaların varlığı ve çocuklarına olan ilgileri onun temel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez. Okul, çocuğun gelişim üzerine çok olumlu etkiler yapmaktadır. Her şeyden önce çocuk arkadaşları arasında, yaşlıları arasında mutludur ve bu sosyal çevreyi çocuğun ev ortamında bulması olanaksızdır. Çocuğun okul dönemindeki

yaşantısı ilerideki hayatının başlangıcını meydana getireceği için okullar çok önem kazanmaktadır. Okula başlayan çocuklar yaşlılarına toplumuna adım atmış ve bu toplumla da kaynaşmaya hazırdır. Bu, toplumsal alışverişe girmesinin başlangıcıdır. Özürlü çocukların normal gelişim gösteren yaşlıları ile normal sınıflarda eğitim ve öğretim alması kaynaştırmanın temel ilkesidir. Kaynaştırma her düzeyde, okul öncesi dönemde başlayarak daha ileri sınıflarda da devam etmelidir. Böyle bir ortamda işitme engelli çocuğun, avantajlarının yanı sıra, normal işiten çocuk engelli yaşlılarıyla birlikte öğrenmek ve çalışmaktan sıkıntı çekmemekte ve bir arada olmaktan hoşlanabilmektedir. İşitme engelli çocuğun yaşlıları ile etkileşimi çocuğun sosyal ilişkiye girmesini geliştirmekte ve bu nedenle diğer çocuklarla iletişim kurması için fırsatları attırmaktadır. Eğitiminin rolü bu noktada önem kazanmakta ve olumlu sosyal iletişim ortamları hazırlayarak başarı oranını artırabilmektedir.

Aileye ve Öğretmene Öneriler

✓ Konuşma işitme engelli çocuk tarafından görülebilecek ortamda yapılmalıdır.. Bu en net, en doğru ve en iyi şekilde konuşan kişinin dudaklarının görüntüsüdür. Şayet konuştuğunuzda çocuk dudaklarınızı görebilirse daha iyi anlayabilir. Bir sigara, fazlaca sakal ve bıyığın çocuğun görüşünü kapattır. Işığın dudağın üzerinde olmasına dikkat edilmelidir.

✓ Konuşurken yüzünüzü çocuğa döndürmeye çalışın

✓ Tahtaya yazı yazarken mümkün olduğunca konuşmayın.

✓ Konuşma sırasında yüz yüze hemen hemen onun göz seviyesinde olmaya dikkat edilmelidir.

✓ Sınıf konuşmalarını ve tartışmaları daima sınıfın ön tarafından idare edin.

✓ Konuştuğunuz zaman çocuğun sizi duyabildiğinden emin olun.

✓ Normal konuşma düzeninizi değiştirmeyin, abartılmış dudak hareketlerinden kaçının.

✓ Her hangi bir kafa, el, vücut hareketi çocuğun dikkatini dağıtacağından konuşma sırasında bu hareketlerden kaçının.

✓ İşitme engelli çocuk da normal işiten çocuk gibi bir çocuktur ve diğer çocukların arasına, oyunlarına katılmak ister. Bu yüzden diğer çocuklara işitme özrüünü anlatmalı ve bu çocuğa karşı nasıl davranmaları gerektiğini söylemeliyiz.

- ✓ Tüm öğrencilerinizden işitme engelli çocukla konuşurken açık ve anlaşılır biçimde ve yüz yüze konuşmalarını isteyin.
- ✓ Doğal ve açık ifadelerle konuşun, ses tonunuzu fazla yükseltmeyin.
- ✓ Fazla gürültülü ortamların çocuğu rahatsız edeceğini ve konuşmalarını ayırt etmede zorluk çekeceğini unutmayın.
- ✓ İşitme engelli çocuklara sizi ve arkadaşlarını daha iyi görebilmek ve daha iyi işitebilmek amacıyla oturdukları yeri değiştirebilme olanağı sağlayın.
- ✓ Çocukla iletişim kurarken ona dinlemesi ve düşünmesi için zaman tanıyın. Çocuğun ne söylediğini anlayıp anlamadığını araştırın. Çocuğa bazı şeyler sorun ve size doğru cevap verip vermediğine bakın.
- ✓ Çocuk, kelime düzeninde olmayan sesler kullanarak cevap verebilir. Çocuğun söylemeye çalıştığı kelimeyi doğru olarak tekrarlayın. Kelimeyi doğru söylerken çocuğun yüzünüzü görebildiğinden emin olun.
- ✓ Çocuğun işitme kaybı ile lisan gelişimi hakkında yeterli bilgiye sahip olun.
- ✓ Konuşurken sizi dinleyen kişiye söylediğiniz şeyi daha iyi ifade edebilmek için vücudunuzun bazı bölgelerini kullanırsınız. Üzüntü, korku, şaşkınlık, sevinç ve diğer pek çok duygunuzu yüzünüzle gösterebilirsiniz. Konuşurken ellerinizi de cisimlerin boyutlarını gösterebilmek için kullanabilirsiniz. Diğer çocuklara da bunları öğretebilirsiniz. Ancak, bu hiç bir zaman işaretle konuşma anlamında olmamalıdır. İşaret lisanının, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyeceği unutulmamalıdır.
- ✓ İşitme engelli çocukların kendilerini anlatma zorlukları olduğundan, sınıfta onlara daha fazla zaman ayırın ve kendisini ifade edebildiği farklı yolları anlamaya çalışın.
- ✓ Çocuğun hareketleri istenmeyen şekilde olursa “HAYIR” diyerek onu ikaz edin. Eğer çocuk sözel cezadan anlamıyorsa, yüz ifadenizi değiştirerek istenmeyen bir hareket yaptığının farkında olmasına yardımcı olun.
- ✓ Sakin, sevecen ve tutarlı olmaya çalışın.
- ✓ İşitme engelli çocukların yaşıtları ile sosyal iletişim kurmalarında serbest oyun saatlerini değerlendirin.
- ✓ Davranışsal iletişimden kaçının. İşitme engelli çocuğun, işitme kalıntısını kullanabilmesi için sözel iletişim kurun.
- ✓ Kitle iletişim araçlarını kullanacak dersler hazırlayın.

- ✓ Özürlü çocukların kapasitelerini en iyi şekilde kullanabilmeleri için çocuğu pek çok yönü ile değerlendirin ve ona en uygun olan eğitim programlarını saptayın.
- ✓ İşitme engelli çocukların kullandıkları işitme cihazlarının önemini, bakımını, kapasitesini ve nasıl kullanılması gerektiğini öğrenin.
- ✓ İşitme engelli çocuğun müzik yeteneğini geliştirmeye ve program dışı grup faaliyetlerine katılmaya teşvik edin.
- ✓ İşitme engelli çocuğu işiten çocuklarla ya da işitme engelli ya da her iki grupta mutlaka kaynaştırın.
- ✓ Mümkünse öğretmenin sürekliliğini sağlayın ve değişimi engelleyin.
- ✓ İşitme engelli çocuğun da normal çocuklar gibi aynı gereksinimlere, arzulara sahip olacağını unutmayın (Belgin - Böke, 1995).

KAYNAKLAR

Aslan, Esra. **Gelişim Psikolojisinde Çağdaş Yaklaşımlar** Ders Notları. (Emine YILDIRIM tarafından hazırlanmıştır.

Belgin, Erol; **İşitme Engelli Öğrencilerin İlkokul Öğretmenlerine Yaklaşım Prensipleri**, Unıcef Türk Temsilciliği Ankara,1995.

www.mamakram.com/isitme.html - 36k

orgm.meb.gov.tr/yayinlar/isitmeengelliler/Bolum_01.htm - 101k –